

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

_____ проф. Лазаренко Н.І.
« ____ » _____ 2019 р.

ПРОГРАМА І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
з антропології та еволюції нервової системи людини

для вступу на ОС бакалавра на основі ОКР молодшого спеціаліста
Спеціальність 053 Психологія

Голова фахової атестаційної комісії

к. психол. н., доц. Візнюк І. М.

Вінниця 2019

Укладачі:

Шпортун О. М. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи.

Сидоренко Ж.В., кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології та соціальної роботи.

Рецензенти:

Любчак Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Акімова О.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Пояснювальна записка

Програма фахового вступного випробування для отримання освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія» базується на державному стандарті освіти з підготовки фахівців освітній ступінь «бакалавр» галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 «Психологія» (освітньо-професійна програма та освітньо-кваліфікаційна характеристика фахівця), навчальному плані підготовки бакалаврів за напрямом підготовки 053 «Психологія», затвердженому Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського, та навчальних програмах. Вона включає базові дисципліни, які входять до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів з спеціальності 053 «Психологія».

До участі у вступному випробуванні допускаються особи, які завершили навчання та здобули диплом «молодшого спеціаліста».

Мета вступного іспиту – відбір вступників для навчання та здобуття освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 053 «Психологія».

Вступний екзамєн є формою перевірки професійної готовності вступників до виконання своїх професійних функцій і вирішення комплексу психологічних, дослідницьких завдань у сфері сучасної психології. Випробування дозволяє визначити рівень теоретичної і практичної готовності вступників до вирішення широкого комплексу діагностичних і коректувальних, експертних і консультативних, навчально-виховних, науково-дослідних і культурно-просвітницьких завдань в професійній сфері.

Успішне складання випробування вступником є підставою для зарахування на навчання за спеціальністю «Психологія» освітнього ступеня «бакалавр».

ЗМІСТ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З «АНТРОПОЛОГІЇ ТА ЕВОЛЮЦІЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ЛЮДИНИ»

1. Предмет антропології.
2. Антропологічні дані як джерело історичної інформації.
3. Моногенізм та полігенізм.
4. Дарвінізм та його вплив на розвиток антропологічної науки.
5. Федір Вовк – засновник вітчизняної антропології.
6. Розвиток антропології в Україні впродовж ХХ ст.
7. Визначення статі та віку на підставі антропологічних даних.
8. Соматометрія та соматоскопія.
9. Методика одонтологічних, дерматогліфічних та гематологічних досліджень.
10. Австралопітеки – безпосередні попередники людей.
11. Місце людини у природі;
12. Найдавніші еволюційні витоки людини.
13. Морфологічні особливості “людини вмілої” та її роль в еволюційній історії людства.
14. Розвиток мозку предків сучасних людей, виникнення мовлення та мислення.
15. Рушійні сили антропогенезу.
16. Вплив зовнішнього середовища на формування расових (антропологічних) ознак.
17. Географічна ізоляція та змішування як чинники расогенезу.
18. Зміни расових ознак та їхніх комплексів у ході соціально-економічного розвитку людства.
19. Зародження расистських поглядів. Расизм і работоргівля.
20. Расистські концепції другої половини ХІХ – ХХ ст.
21. Наукова неспроможність уявлень про біологічну нерівноцінність рас.
22. Раси, психіка, культура.
23. Антропологічна характеристика середньовічної людності України.
24. Антропологічний склад українського народу.
25. Предмет, історія, значення анатомії та еволюції вищої нервової нервової діяльності.
26. Новий етап розвитку знань про будову, функції та розвиток головного мозку у 19-му столітті (В.А.Беєв, В.М.Бехтерев, Є.К.Сепп).
27. Мозочок. Розміщення та структурно-функціональний зв'язок з іншими відділами мозку.
28. Ембріогенез та гістологічна будова нервової системи людини.
29. Загальний огляд нервової системи людини.
30. Будова і клітинна організація спинного мозку.
31. Основні етапи еволюційного розвитку центральної нервової системи та її будова.

- 32.** Внесок І.М.Сеченова та І.П.Павлова у становлення понять про найголовніші особливості центральної нервової системи.
- 33.** Дифузна, гангліонарна та трубчаста нервова система.
- 34.** Еволюційний розвиток нервової системи та поведінкових реакцій хордових.
- 35.** Розвиток мозкових міхурців та формування головної частини зародка хребетних.
- 36.** Розвиток окремих відділів центральної нервової системи: розвиток спинного мозку із каудального відділу нервової трубки.
- 37.** Особливості розвитку довгастого мозку, мозочка, середнього мозку.
- 38.** Стадії розвитку переднього мозку і початкові етапи формування кінцевого мозку.
- 39.** Гістогенез: зміни нервової трубки в процесі розвитку.
- 40.** Розвиток нервових клітин та гліальних клітин центральної нервової системи.
- 41.** Морфологія нейронів: тіло і відростки.
- 42.** Нервові волокна і нерви.
- 43.** Класифікація нейронів: уніполярні, біполярні та мультиполярні нейрони.
- 44.** Цитологічна будова нейронів.
- 45.** Типи зв'язків між нейронами.
- 46.** Рефлекторна дуга, як анатомічна основа рефлексів.
- 47.** Мієлінізація нервових закінчень у ході еволюції.
- 48.** Оболонки та шлуночки мозку.
- 49.** Тверда мозкова оболонка і венозні пазухи мозку.
- 50.** Павутинна оболонка мозку.
- 51.** Послідовність етапів розвитку мозкових шлуночків у ссавців.
- 52.** Центральна і периферична нервова система, соматична та вегетативна нервова система.
- 53.** Дуга автономного рефлекса.
- 54.** Черепно-мозкові нерви.
- 55.** Симпатична та парасимпатична нервова система.
- 56.** Елементи еволюції автономної нервової системи.
- 57.** Мікроструктура передніх, бокових і задніх рогів спинного мозку.
- 58.** Передні і задні спинномозкові корінці СМ.
- 59.** Будова і функції спинномозкових нервів.
- 60.** Розвиток аферентних зв'язків спинного мозку у філогенезі хребетних.
- 61.** Провідна система спинного мозку.
- 62.** Висхідні та нисхідні шляхи спинного мозку.
- 63.** Довгастий мозок. Зовнішня будова.
- 64.** Будова і розміщення важливих ядер стовбурової частини мозку, сенсорні та моторні ядра довгастого мозку, їх локалізація та функції.
- 65.** Міст мозку. Особливості будови.
- 66.** Функції моста мозку.

67. Мозочок. Особливості еволюційного розвитку мозочка.
68. Головні відділи проміжного мозку.
69. Середній мозок. Основні відділи середнього мозку.
70. Головні відділи проміжного мозку: таламус, гіпоталамус та епіталамус.
71. Гіпоталамус, як вищий центр регуляції вегетативних функцій. Структура гіпоталамуса.
72. Кінцевий мозок нижчих тварин: схема будови, нейронна організація та провідні шляхи. Кінцевий мозок вищих тварин.
73. Нова кора, як вищий відділ центральної нервової системи людини.
74. Цитоархітектоніка нової кори. Мієлоархітектоніка та зв'язки окремих шарів кори.
75. Нейроанатомічні основи мови. Нейроанатомічні основи мислення, пам'яті та свідомості людини.
76. Значення анатомії та еволюції центральної нервової системи. Загальна характеристика нервової системи людини.
77. Онтогенетичні патології розвитку мозку: причини і наслідки.
78. Особливості будови та класифікація нейронів.
79. Рефлекторна дуга, як анатомічна основа рефлекторної функції центральної нервової системи .
80. Основні етапи еволюційного розвитку заднього мозку.
81. Роль клітин глії забезпеченні функцій нервової системи людини.
82. Ретикулярна формація заднього мозку. Вплив на емоційну сферу людини.
83. Роль гіпоталамуса у регуляції поведінкових реакцій.
84. Гіпоталамо-гіпофізарна система організму людини.
85. Еволюція базального ядерного комплексу.
86. Гіпофіз та епіфіз.
87. Рефлекторна функція спинного мозку ссавців.
88. Роль підкоркових ядер у формуванні емоцій.
89. Кора півкуль головного мозку людини.
90. Корові центри аналізаторів.
91. Анатомо-фізіологічні основи формування емоцій.
92. Роль лімбічної системи у формуванні емоційного стану людини.
93. Основні етапи еволюційного розвитку кори великих півкуль людини (архіокортекс, палеокортекс, неокортекс).
94. Порівняльна характеристика півкуль великого мозку нижчих та вищих тварин.
95. Роль асоціативних зон кори у формуванні вищих психічних функцій та інтелекту людини.
96. Анатомічні основи формування короткочасної та довготривалої пам'яті.
97. Нейроанатомічні основи уваги.
98. Морфо-функціональні особливості асиметрії мозку людини.
99. Нейроанатомічні основи голосового апарату.
100. Нейроанатомічні основи мислення та свідомості.

КРИТЕРІЇ **оцінювання відповідей на питання** **вступного фахового випробування із загальної психології**

Критерії оцінювання розробляються кафедрою психології та соціальної роботи та затверджуються Вченою радою інституту й включаються до програми фахового випробування. Оцінки за результатами фахового випробування оголошуються в день його проведення після оформлення протоколу засідання комісії.

Під час фахового випробування передбачається з'ясування повноти і глибини опанування студентом обсягу навчального матеріалу за наступними критеріями оцінювання знань. Кожний білет вступного фахового випробування із ***антропології та еволюції нервової системи людини*** містить три завдання.

Повна, правильна і обґрунтована відповідь на кожне теоретичне питання білету оцінюється в 40 балів таким чином: *знаннєва компонента* відповіді (від 0 до 15 балів), *практична компонента* відповіді (від 0 до 15 балів); *комунікативна компонента* відповіді (від 0 до 10 балів).

Знаннєва компонента відповіді на кожне питання білету з антропології та еволюції нервової системи людини, передбачає: знання означень психологічних понять, глибину розуміння їхнього змісту та обсягу; вміння обґрунтовувати психологічні явища; знання різних методів розв'язування задач. А також, коли вступник має чіткі знання теоретичних проблем *антропології та еволюції нервової системи людини*, вільно користується науково-понятійним апаратом, безпомилково визначає особливості психологічних явищ, дає повну і розгорнуту самостійну відповідь із конкретного питання, спирається в аргументації на сучасну наукову літературу, вміє аналізувати, проводити діагностику та корекцію психічних явищ

Практична компонента відповіді на кожне теоретичне питання білету з *антропології та еволюції нервової системи людини*, передбачає: володіння психологічними вміннями й навичками, передбаченими програмою, вміннями застосовувати психологічні знання при розв'язуванні задач; вміння будувати психологічні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ та досліджувати ці моделі шляхом експерименту, побудови та підтвердження гіпотези, статистичних вимірювань; вміння обґрунтовувати твердження; вміння поєднувати знання теоретичного змісту матеріалу та практичних навичок його застосування.

Комунікативна компонента відповіді на кожне питання білету передбачає: вміння вдало вибудувати відповідь на питання білету, чітко та лаконічно виділити й розкрити найосновніші компоненти відповіді; вміння наводити в процесі відповіді вдалі схеми, приклади та контрприкладі; вільне володіння змістом відповіді на питання білету (міра використання конспекту відповіді тощо). А також засвоєння абітурієнтом основних теоретичних положень дисциплін психологічного

циклу, визначення основних етапів, особливостей, характеристики психічних явищ, які демонструють його здатність до часткового самостійного резюмування та аналізу.

При оцінюванні виконання практичного завдання враховується: правильність розв'язання; повнота розв'язання; раціональність розв'язання задачі; обґрунтування всіх кроків розв'язання; розгляд різних способів міркувань при розв'язуванні задачі; кількість і якість допущених помилок; дотримання вимог оформлення розв'язування задачі. Повне й правильне виконання практичного завдання екзаменаційного білету дає можливість набрати найбільшу кількість балів – 30. Представлення найбільш раціональних розв'язань з високим рівнем обґрунтувань дозволяє отримати ще 10 балів за виконання практичного завдання. Отже, максимальна кількість балів, яку може отримати вступник за виконання практичного завдання – 40 балів.

Таким чином, найбільшу кількість балів, яку може набрати вступник відповідаючи на всі питання білету вступного фахового випробування з математики – **200** балів.

Мінімальний бал для отримання позитивної оцінки – 100, максимальний - 200	Оцінка за розширеною шкалою
186-200	ВІДМІННО
166-185	ДОБРЕ
151-165	ЗАДОВІЛЬНО
100-150	ДОСТАТНЬО
1-100	НЕЗАДОВІЛЬНО

Рекомендована література

Антропологія:

1. Барбур И. Религия и наука: история и современность. Г.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2000. — 434 с.
2. Бергман Дж. Дарвинизм как основа коммунизма (<http://www.crimea.com/~creation/text/116.htm>).
3. Воронцов Н. Н. Развитие эволюционных идей в биологии. Г.: Изд. отд. УНЦ ДО МГУ, Прогресс-Традиция, АБФ, 1999. — 600 с.
4. Вуллей Х.Б. Троцкий и Дарвин: что между ними общего? (<http://www.crimea.com/~creation/text/104.htm>)
5. Дербенева А.Г., Шаламов Р.В. Общая биология / Под ред. П.А. Калимана. - Х.: Мир детства, 1997. - 280 с.
6. Жизнь - как она возникла? Путем эволюции или путем сотворения? Watch Tower Bible & Tract Society of Pennsylvania, 1992. — 256 с.
7. Иеромонах Серафим. Православный взгляд на эволюцию. Москва: Изд-во Свято- Введенского монастыря Оптиной Пустыни, 1997. 96 с.
8. Иорданский Н.Н. Эволюция жизни. М.: Академия, 2001. 425 с.
9. Ичас М. О природе живого: механизмы и смысл. М.: Мир, 1994. 331с.
10. Констэбл Дж. Неандертальцы. М.: Мир, 1978. — 159 с.
11. Лоренц К. Обратная сторона зеркала. М.: Республика, 1998. — 393 с.
12. Неведомська Є.О., Маруненко І.М., Бобрицька В.І. Антропологія: Практикум для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. - К.: КМПУ, 2008. - 30 с.
13. Нэвард Э. Чем Гитлер обязан Дарвину (<http://www.crimea.com/~creation/text/36c.htm>)
14. Рос А. В начале. Заокский: Источник жизни, 2001. — 432 с.
15. Сегеда С. Антропологія: Навчальний посібник. - К.: Либідь, 2001. - 12с.
16. Сысоев Д. Эволюционизм в свете православного учения // Шестоднев против эволюции, М.: Паломникъ, 2000. - (http://atheism.ru/library/Atheolog_4.phtml).
17. Хоменков А.С. Почему некоторые обезьяны человекообразны? (<http://molitva.narod.ru/kr/1/primates.htm>) .
18. Эйдельмана Н. Ищу предка. - М.: Мир, 2004.- 118с.
19. Алексеев В.П. Историческая антропология. Учебное пособие. — М., 1979.
20. Антропология: хрестоматія / [авт. сост. Л.Б. Рыбалов, Т.Е. Россолимо]. — М. : МОДЕК,- 2003.- 332с.
21. Борисова О.В. Соціально-історична антропологія: навч. посібник. — Луганськ : Альма- матер, - 2007. — 442с.
22. Бунятян К.П. Давнє населення України: навчальний посібник. — К., 1999.- 55с.

23. Лукьянова И.Е. Антропология: учеб. [для студ. вузов]. – М. : ИНФРА,- 2009. - 88с.
24. Сегеда С.П. Антропология: підруч. [для студ. гуманіт. спец. ВНЗ]. – К. : Либідь,- 2009. – 120с.
25. Сегеда С.П. Антропология: [навч. посіб]. – К. : Либідь, - 2001. – 54с.
26. Ситник О. Культурна антропология: походження людини і суспільства: посіб. для студ.. – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012.- 331с.
27. Тегако Л.И. Практическая антропология : [учеб. пособие]. – Феникс, 2003.- 43с.
28. Тегако Л.И. Антропология : [учеб. пособ.]. – М., - 2004. – 665с.
29. Харитонов В.М. Антропология : учеб. [для студ. вузов]. – М. : ВЛАДОС, 2004. - 22с.
30. Хомутов А.Е. Антропология: [учеб. пособие]. – Ростов на Дону : Феникс, - 2003. - 234с.
31. Хрисанфова Е.В., Перевозчиков И.В. Антропология (учеб. для биол. спец. вузов). – М., 1991.-405с.
32. Шершнева Л.П. Основы прикладной антропологии и биомеханики. – М. : Форум- ИНФРА-Н, - 2004.- 321с.
33. Юрій М.Ф. Антропология: [навч. посіб.]. – К. : Декор, 2008.- 234с.
34. Сегеда С. Антропологічний склад українського народу: Етногенетичний аспект. – К., 2001. – 654с.
35. Сегеда С. У пошуках предків. Антропология та етнічна історія України. – К. : Наш час, 2012. – 112с.
36. Семенов Ю.И. Введение во всемирную историю. Вып.1. Проблема и понятийный аппарат. Возникновение человеческого общества. – М., 1997.

Анатомія та еволюція нервової системи людини:

1. Бейджент М. Запретная археология / М. Бейджент ; [пер. с англ.]. – М. : ЭКСМО, 2004. – 320 с.
2. Березан О.І. Невропатологія : Навч. посіб. [для студ. спеціальності
3. 6.010105 – “Корекційна освіта”] / О. І. Березан. – Полтава : Друкарня ПП Ткалич А.М., 2007. – 104 с.
4. Виноградова О. С. Нейронаука конца второго тысячелетия: смена парадигм [Електронний ресурс] / О. С. Виноградова. – Режим доступу :
<http://www.iteb.serpukhov.ru/etc/ivwork.htm>–2001.
5. Воронин Л.Г. Сравнительная физиология нервной деятельности животных и человека: Избранные труды / Л.Г. Воронин. – М.: Наука, 1989. – 267 с.
6. Капра Ф. Паутина жизни. Новое научное понимание живых систем / Ф. Капра ; [пер. с англ.]. – К. ; София ; М. : Гелиос, 2002. – 336 с.
7. Ковальчук Г. В. Зоологія з основами екології / Г. В. Ковальчук. – К. : Вища школа, 1988. – 296 с.

8. Ковтун М. Ф. Порівняльна анатомія хребетних: навч. посіб. Ч. 2. / М. Ф. Ковтун, О. М. Микитюк, Л. П. Харченко. Харків : ОВС, 2003. 272 с.
9. Лурия А. Р. Эволюционное введение в психологию / А. Р. Лурия. – М. : МГУ, 1975. – 128 с.
10. Поляков Г. И. Эволюция нервной системы / Г. И. Поляков. – М.–Л. : ГИБ и МЛ, 1937. – 150 с.
11. Помогайбо В. М. Анатомія та фізіологія нервової системи : підруч. Ч. 1. / В. М. Помогайбо. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 136 с.
12. Рефф Р. Эмбрионы, гены и эволюция / Р. Рефф, Т. Кофмен ; [пер. англ.]. – М. : Мир, 1986. – 404 с.
13. Самарський С. Л. Зоологія хребетних / С. Л. Самарський. – К. : Вища школа, 1976. – 456 с.
14. Тинберген Н. Поведение животных / Н. Тинберген ; [пер. с англ.]. – М. : Мир, 1969. – 192 с.
15. Топчий М.В. Зоопсихология и сравнительная психология: Учебное пособие [Электронный ресурс] / М.В. Топчий. – Ставрополь: СКСИ, 2005. –272 с. (naturalworld.ru/kniga_zoopsihologiya-i-sravnitelnaya-psihologiya.htm)
16. Хамори Й. Долгий путь к мозгу человека / Й. Хамори ; [пер. с венг.]. – М. : Мир, 1985. – 150 с.
17. Хомская Е. Д. Нейропсихология / Е. Д. Хомская. – 4-е изд. – СПб. : Питер, 2005. – 496 с.
18. Чайченко Г. М. Фізіологія людини і тварин : підруч. / Г. М. Чайченко, В. О. Цибенко, В. Д. Сокур. – К. : Вища школа, 2003. – 463 с.
19. Шелдрейк Р. Семь экспериментов, которые изменяют мир / Р. Шелдрейк ; [пер. с англ.]. – М. : София, 2004. – 432 с.
20. Шовен Р. От пчелы до гориллы / Р. Шовен ; [пер. с франц.]. – М. : Мир, 1965. – 296 с.
21. Щербак Г. Й. Зоологія безхребетних / Г. Й. Щербак, Д. Б. Царичкова, Ю. Г. Вербес. – К.: Либідь, 1995– Кн. 1. – К. : Либідь, 1995. – 320 с. Кн. 2. – К. : Либідь, 1996. – 320 с. Кн. 3. – К. : Либідь, 1997. – 352 с.

Голова комісії

**кандидат психологічних наук,
доцент**

Візнюк І. М.